

INHOUD

<i>Woord vooraf</i>	v
<i>Dankwoord</i>	vii
<i>Lijst met verkorte werken</i>	xix
Inleiding.....	1
Afdeling 1. Situering van het onderzoek.....	1
Afdeling 2. Probleemstelling.....	3
Afdeling 3. Rechtsvergelijkend perspectief.....	4
Afdeling 4. Afbakening van het onderzoeksobject.....	6
Afdeling 5. Overzicht van het onderzoek – Plan van de verdere uiteenzetting ..	6
Afdeling 6. Begrippenkader	8
Hoofdstuk I.	
Wie kan betalen?	13
Afdeling 1. De schuldeiser kan de nakoming door een derde in beginsel niet weigeren.....	14
§ 1. Het begrip ‘derden’ in de zin van artikel 1236 B.W.....	14
A. Derde versus schuldenaar	14
B. Het onderscheid belanghebbende derde / niet-belanghebbende derde.....	15
§ 2. Nakoming door de schuldenaar.....	16
A. De schuldenaar.....	16
B. Aangestelden of uitvoeringsagenten	16
C. De lasthebber van de schuldenaar	17
D. Volkomen delegatie.....	17
§ 3. Nakoming door een belanghebbende derde.....	18
A. Pluraliteit van schuldenaars	18
B. Borg.....	21
C. De gehoudene <i>propter rem</i>	21
§ 4. Niet-belanghebbende derde	26
A. De redactie van artikel 1236, tweede lid B.W.....	26
B. De kwalificatie van de verhouding tussen de niet- belanghebbende derde en de schuldenaar	27

1. Schenking.....	27
2. Zaakwaarneming.....	28
3. Ongerechtvaardigde verrijking.....	28
Afdeling 2. Het rechtmatige belang van de schuldeiser om de nakoming van de verbintenis door een derde te weigeren.....	29
§ 1. Bij overeenkomsten die <i>intuitu personae</i> werden aangegaan.....	29
§ 2. Andere gevallen?.....	32
Afdeling 3. Het verzet van de schuldenaar tegen de nakoming door een derde.....	36
§ 1. De nakoming dient niet in het belang van de schuldenaar te gebeuren.....	36
§ 2. De overeenkomst tussen schuldenaar en schuldeiser dat de nakoming door een derde niet bevrijdend werkt.....	37
§ 3. Het verzet van de schuldenaar verleent de schuldeiser het recht de nakoming door de derde te weigeren.....	37
§ 4. De schuldenaar die een gerechtvaardigd belang heeft, kan zich tegen de nakoming door een derde verzetten: toepassing van de leer van het rechtsmisbruik.....	38
§ 5. Nakoming met miskennis van het belang van de schuldenaar en de compensatie ervan in de onderliggende verhouding met de derde- <i>solvens</i>	40
Afdeling 4. Geldigheidsvereisten waaraan moet zijn voldaan voor de geldige nakoming van een verbintenis.....	42
§ 1. De bijzondere geldigheidsvereisten opgesomd in artikel 1238 B.W. en hun toepassingsgebied.....	43
§ 2. De toepassing van de gemeenrechtelijke geldigheidsvereisten op de betalingen die een rechtshandeling inhouden.....	46
A. Toestemming.....	46
1. De verbintenissen om een bepaalde rechtshandeling te stellen.....	46
2. De nakoming van de verbintenis om iets te geven: de levering in rechtelijke zin.....	47
3. De nakoming door een derde.....	48
(a) Nakoming door een derde uit eigen beweging (<i>motu proprio</i>).....	48
(b) Schenking.....	49
(c) Zaakwaarneming.....	49
B. Bekwaamheid.....	49
C. Voorwerp.....	53
D. Oorzaak.....	54
Afdeling 5. Deelbesluit.....	54

Hoofdstuk II.

Nakoming en de actiefzijde van de verbintenis: betaling aan de schuldeiser . . . 57

Afdeling 1. Toepassingsgebied van de artikelen 1239-1242 B.W. –

Wanneer is er sprake van ‘betalen aan’ iemand? 57

Afdeling 2. Schuldeiser als de persoon die inningsbevoegd is. 63

§ 1. Schuldeiser: de persoon die inningsbevoegd is 64

§ 2. Pluraliteit van schuldeisers 65

A. Pluraliteit van schuldeisers – Actieve hoofdelijkheid (in het bijzonder de gezamenlijke of meerhoofdige rekening) 65

B. De nakoming bij het overlijden van de schuldeiser 68

C. Huwelijksgemeenschap 70

D. Maatschap 70

E. De commissie: betaling verschuldigd aan de commissionair of aan de committent? 71

F. De kwaliteitsrekening 74

G. De derde-begunstigde? 77

§ 3. Verlies inningsbevoegdheid door eigendomsoverdracht. 78

A. De overdracht van schuldvordering. 78

B. De gesubrogeerde schuldeiser 82

§ 4. Verlies inningsbevoegdheid door vestiging van een recht met zakelijke werking of een beperkt zakelijk recht 84

A. Beslag in handen van een derde 85

B. Verzet 86

C. Faillissement. 88

D. Delegatie 89

E. Pand op schuldvorderingen 90

F. De betaling aan de houder van een rechtstreekse vordering. 92

G. Vruchtgebruik op schuldvordering 94

Afdeling 3. De handelingsonbekwame schuldeiser 95

§ 1. De betaling aan een handelingsonbekwame schuldeiser is niet bevrijdend 95

§ 2. De vereiste handelingsbekwaamheid 97

§ 3. Tempering van de niet-tegenwerpelijkeid. 98

Afdeling 4. Betaling aan een andere persoon dan de schuldeiser geldt in bepaalde gevallen toch als nakoming. 99

§ 1. Lastgeving 100

A. Iemand die volmacht van de schuldeiser heeft 100

B. Iemand die door de rechter gemachtigd is voor de schuldeiser te ontvangen (gerechtelijke vertegenwoordiger) 101

C. Iemand die door de wet gemachtigd is om voor hem te ontvangen (wettelijke vertegenwoordiger) 101

§ 2. Bekrachtiging	102
§ 3. Voordeeltrekking door de schuldeiser	103
§ 4. Betaling aan de schijnbare schuldeiser	105
A. Bezit van de schuldvordering	106
B. De goede trouw van de schuldenaar	108
C. Goede trouw derde- <i>accipiens</i> ?	114
D. Moet de schijn toerekenbaar zijn aan de schuldeiser?	114
Afdeling 5. Deelbesluit	116
Hoofdstuk III.	
Het bewijs van de nakoming	119
Caveat	120
Afdeling 1. Het bewijs van de nakoming is onderworpen aan artikel 1315 e.v. B.W.	121
Afdeling 2. De verdeling van de bewijslast	122
§ 1. Algemeen	122
§ 2. Verlichting van de bewijslast	125
A. Wat niet wordt betwist, moet niet worden bewezen	125
B. Het bewijs van een negatief feit: de nakoming van een verbintenis om iets niet te doen	126
C. Vermoedens	128
1. Vermoedens van bevrijding	129
2. Vermoedens van betaling	130
3. Impliciete wettelijke vermoedens	132
Afdeling 3. De premissen van het Belgische en het Franse recht	133
§ 1. De nakoming is een (eenzijdige) rechtshandeling	134
§ 2. (Eenzijdige) rechtshandelingen waarvan het voorwerp de waarde van 375 euro te boven gaat, moeten in principe worden bewezen door een geschrift	135
§ 3. Toepassing van de principes	139
A. Bewijs tussen partijen	139
B. Bewijs ten opzichte van derden	140
C. Bewijs door derden	141
D. Bewijs van de nakoming van een schriftelijk vastgestelde verbintenis, waarvan het voorwerp de waarde van 375 euro niet te boven gaat	142
Afdeling 4. Mogelijke analyses van de cassatierechtspraak – Onderscheid rechtsfeit of rechtshandeling als antwoord op het bewijsvraagstuk	143
§ 1. Het tenietgaan van de verbintenis (tot betaling van een geldsom) door nakoming impliceert een rechtshandeling	144
A. Het tenietgaan van de verbintenis (tot betaling van een geldsom) impliceert een op schulddelging gerichte wil	144

B. Het tenietgaan van de verbintenis (tot betaling van een geldsom) onderstelt een tweezijdige rechtshandeling, een betalingsovereenkomst	148
§ 2. De uitvoering van de verbintenis tot betaling van een geldsom impliceert een rechtshandeling	150
§ 3. De gebruiken als werkelijke grondslag?	154
Afdeling 5. Het klassieke syllogisme in vraag gesteld – naar een onderscheid tussen het bewijs van de nakoming en het bewijs van de bevrijding	154
Afdeling 6. De kwitantie	156
§ 1. Begrip	156
§ 2. Aard en strekking van de kwitantie	157
A. De kwitantie als rechtshandeling	157
1. Afstand van recht	157
2. Kwijtschelding van schuld?	160
3. Erkenning	161
B. De kwitantie als bewijsmiddel	162
1. Schriftelijke buitengerechtelijke bekenenis	162
2. Onderhandse akte	163
C. Besluit	164
§ 3. Soorten	165
A. Voorwerp en oorzaak worden vermeld	166
B. Alleen het voorwerp wordt vermeld	167
C. Alleen de oorzaak wordt vermeld	167
D. Noch voorwerp, noch oorzaak wordt gespecificeerd	169
1. Algemene kwitantie of een eenvoudige kwitantie voor saldo van rekening	169
2. De kwitantie voor saldo van rekening	169
§ 4. Vorm	170
§ 5. Kosten van de kwitantie	171
§ 6. Het recht op een kwitantie	174
§ 7. Afgifte van of vermeldingen op de titel als vormen van een (bijkomende) kwitantie	177
§ 8. Kan een handelingsonbekwame schuldeiser een kwitantie afgeven?	181
§ 9. Kan men aan de bezitter van een kwitantie uitgaande van de schuldeiser bevrijdend betalen?	183
Afdeling 7. Andere geschriften	185
§ 1. Huiselijke registers en papieren	185
§ 2. Vermeldingen op de titel	187
Afdeling 8. Uitzonderingen op het vereiste van een schriftelijk bewijs	189
§ 1. Begin van schriftelijk bewijs	189

§ 2. De relatieve onmogelijkheid zich een schriftelijk bewijs te verschaffen	190
§ 3. De bekentenis	191
§ 4. De gedingbeslissende eed	191
Afdeling 9. Vermoedens	192
Afdeling 10. Het bewijs van de conformiteit: bijzondere procedures ter aanvulling van de kwitantie	194
§ 1. Kwitantie en aanvaarding	195
§ 2. De kwitantie en de goedkeuring	196
§ 3. De kwitantie en de kwijting	197
Afdeling 11. Deelbesluit	197
Hoofdstuk IV.	
De toerekening van betaling	199
Afdeling 1. Toerekening van betaling bij een pluraliteit van schulden	201
§ 1. Constitutieve elementen van de toerekening van betaling	201
A. Een pluraliteit van schulden	201
1. Algemeen	201
2. Periodiek verschuldigde prestaties	204
(a) Algemeen	204
(b) Lening op interest	204
3. Rekening-courant	205
4. Eén schuld gedekt door verschillende zekerheden of slechts gedeeltelijk gedekt door een zekerheid	205
5. Beding van eenheid van rekening	206
6. Uitkering bij faillissement	207
B. Tussen dezelfde schuldeiser en schuldenaar	207
C. Schulden van dezelfde aard: gelijksoortige prestaties	208
D. Een betaling ontoereikend om alle schulden te voldoen	209
§ 2. Uitoefening van het imputatierecht	209
A. De conventionele toerekening	210
B. De toerekening van betaling door de schuldenaar	213
1. Algemeen	213
2. Grenzen aan het imputatierecht van de schuldenaar	214
(a) Het recht van de schuldeiser om een gedeeltelijke betaling te weigeren	215
(i) Algemeen	215
(ii) Artikel 1254 B.W.	217
(b) Verplichting eerst toe te rekenen op opeisbare schulden?.	218
(c) Een termijn bedongen in gemeenschappelijk belang of in het belang van de schuldeiser	218

(d) Schuldvordering onder opschortende voorwaarde	220
(e) De schuldenaar hoeft geen rekening te houden met de rechtmatige belangen van de schuldeiser, maar hij mag zijn toerekeningsbevoegdheid niet misbruiken	220
(f) De schuldenaar hoeft geen rekening te houden met de belangen van derden, maar ook ten opzichte van derden geldt het verbod van rechtsmisbruik	224
C. De toerekening van betaling door de schuldeiser	224
1. Juridische aard van de toerekening door de schuldeiser	225
(a) Een overeenkomst met de schuldenaar	225
(b) Een door de schuldenaar bekrachtigde lastgeving	227
(c) Een ontvangstbehoevende eenzijdige rechtshandeling	228
(d) Artikel 1255 B.W. als een wettelijke toepassing van rechtsverwerking	229
2. Vormvrij	231
3. Ogenblik waarop de schuldeiser tot toerekening kan overgaan	231
4. Grenzen aan het imputatierecht van de schuldeiser	232
(a) Verschalking en bedrog	232
(b) Billijkheid?	234
(c) De rechtmatige belangen van de schuldenaar of het verbod van rechtsmisbruik?	234
(d) Artikel 25 W.Venn.?	236
(e) Beperking van het imputatierecht door een overeenkomst gesloten tussen de schuldeiser en een derde	237
D. De toerekening bij het ontbreken van een wilsuiting van partijen	237
1. Opeisbare schulden	238
2. De voor de schuldeiser minst zekere schuldvordering – geen criterium naar Belgisch recht	240
3. Op de meest bezwarende verbintenissen	241
(a) Door een zakelijke of persoonlijke zekerheidstelling gewaarborgde schuldvorderingen	241
(b) Gevolgen van niet-nakoming	244
(c) Verjaringstermijnen	245
4. Op de oudste verbintenissen	246
5. Naar evenredigheid	247
6. Kan van de wettelijke rangorde voor de toerekening van betaling worden afgeweken?	247
7. Toerekening bij schuldvergelijking geschiedt overeenkomstig de wettelijke imputatieregelen	249

Afdeling 2. De toerekening van een gedeeltelijke betaling bij een pluraliteit van schulden	251
§ 1. Situering	251
§ 2. Eerste opvatting: de regelen inzake toerekening van betaling vormen een uitzondering op het recht van de schuldeiser om een gedeeltelijke betaling te weigeren.	254
§ 3. Tweede opvatting: gelet op het recht van de schuldeiser om een gedeeltelijke betaling te weigeren, kan er slechts sprake zijn van een toerekening door de schuldenaar in zoverre de betaling toereikend is om verschillende schulden te voldoen	255
§ 4. Beoordeling en eigen opvatting	257
A. Beoordeling	257
B. Eigen opvatting	259
1. Algemeen	259
2. De inontvangstname van een gedeeltelijke betaling	260
Afdeling 3. De toerekening bij de gedeeltelijke betaling van één schuld	264
§ 1. Algemeen	264
§ 2. Volgorde van toerekening	266
A. Kosten	266
B. Interesten	267
1. Conventionele interest	267
2. Moratoire interest	267
3. Vergoedende interest	268
4. Gerechtelijke interest	269
C. Lopende interesten	270
D. Kapitaal	270
E. Recht om de gedeeltelijke voldoening van een bestanddeel te weigeren?	270
§ 3. Mogelijkheid om af te wijken van artikel 1254 B.W.	271
Afdeling 4. Bewijs van de toerekening	274
§ 1. Bewijslast	274
§ 2. Bewijsmiddelen	274
A. De conventionele toerekening	274
B. De toerekening door de schuldenaar	275
C. De toerekening door de schuldeiser	276
Afdeling 5. De juridische aard van de toerekening van betaling en de daaraan verbonden rechtsgevolgen	276
§ 1. Van overeenkomst naar eenzijdige rechtshandeling	277
§ 2. De toerekening is een wilsrecht	278
§ 3. De toerekening als een ontvangstbehoevende eenzijdige rechtshandeling	279
§ 4. Gevolgen van de kwalificatie als eenzijdige rechtshandeling	279
A. Toestemming	279

B. Bekwaamheid	280
C. Voorwerp	282
D. Oorzaak	282
Afdeling 6. Deelbesluit	282
Hoofdstuk V.	
De juridische aard van de nakoming	285
Afdeling 1. Drie opvattingen en hun varianten	285
§ 1. Belgisch recht	286
A. De nakoming als een geheel van twee eenzijdige rechtshandelingen	286
B. De nakoming als eenzijdige rechtshandeling	287
C. De nakoming als rechtsfeit	289
§ 2. Buurlanden	289
A. Frankrijk	290
B. Nederland	291
C. Duitsland en Zwitserland	291
Afdeling 2. Gelijkenissen en verschilpunten	292
§ 1. Handelingsbekwaamheid van de schuldenaar	292
A. Verbintenissen om iets te geven	292
B. Verbintenissen om iets te doen of iets niet te doen	293
C. Relativering	293
§ 2. Handelingsbekwaamheid van de schuldeiser	294
§ 3. Wilsgebreken	294
§ 4. Uitleiding: is restitutie na de nietigverklaring van de nakoming mogelijk?	298
§ 5. Betaling door een hulppersoon of een derde	299
§ 6. Systematiek met de onverschuldigde betaling	300
§ 7. Tijdstip van de nakoming	302
§ 8. Bewijs	303
Afdeling 3. Beoordeling	303
§ 1. Belang van het gehanteerde rechtshandelingsconcept	304
§ 2. De nakoming als geheel van twee eenzijdige rechtshandelingen ...	306
§ 3. De nakoming als eenzijdige rechtshandeling	311
A. Noodzakelijke nuanceringen	311
1. Nader onderscheid binnen de categorie der rechtshandelingen: de nakoming als een in beginsel stilzwijgend verrichte rechtshandeling	311
2. Verbintenissen om iets niet te doen in beginsel geen rechtshandeling	314
B. De functie die de op schulddelging gerichte wil vervult	316

§ 4. De nakoming als een rechtsfeit: naar een distributieve kwalificatie van de nakoming	320
Afdeling 4. Algemeen besluit	322
<i>Bibliografie</i>	331
<i>Trefwoordenregister</i>	347